

“Kıymetli eşim Hatice Atalar’a hep yanımda olması ve desteğinden ötürü teşekkürlerimle...”

Kitabe Yayınları: 84

GÂZİ OSMAN PAŞA

Hazırlayan
Prof. Dr. M. Münir ATALAR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Şubat 2024

ISBN: 978-625-94339-5-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

GÂZİ OSMAN PAŞA

Hazırlayan
Prof. Dr. M. Münir ATALAR

Ankara 2024

Prof. Dr. Mehmet Münir ATALAR

1949 yılında Zile/Tokat doğumlu Mehmet Münir Atalar, ilkokul ve ortaokulu memleketinde bitirdikten sonra liseyi Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde okumuştur (1968). 1971 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1977 yılına kadar DİB'de eğitim uzmanı olarak çalışmıştır. 1977 yılında Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi'nde asistan olmuş, 1983 senesinde Osmanlı Tarihi üzerine doktorasını tamamlamıştır. 1986'da Yardımcı Doçent, 1989 yılında Medeniyet Tarihi ve Kültürleri Anabilim Dalı'nda Doçent ve 1995 senesinde ise Orta Çağ tarihi Profesörü olmuştur. Gâziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde yaş haddinden (67) emekliliğe ayrılanaya kadar görev yapmıştır. Atalar, Gâziantep Üniversitesi Şanlıurfa İlahiyat Fakültesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyeliği, bölüm başkanlığı, dekan vekilliği, üniversitelerarası kurul üyeliği vb. önemli görevlerde bulunmuştur. isimli eser, tercüme ve telif olarak çok sayıda kitap ve makaleyle bilime katkıda bulunmuştur. Ayrıca onlarca bilim insanı yetiştirip bilim dünyasına takdim etmiştir. Atalar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Eser ve Çalışmaları

1. *Osmanlı Devletinde Surre-i Hümayûn ve Surre Alayları*, Ankara 2015 (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı).
2. *es-Seyyid Ahmet Rifâî (1118-1182) Hayatı ve Eserleri*, Arapçadan çeviri, İstanbul 2015.
3. *Gâzi Osman Paşa (1833-1900) ve Eserleri*, Tokat.
4. *Şerh-i Rümûzâtı Hacı Bayram-ı Veli, İsmail Hakkı Celvetî*, Metin Transkripsiyonu (Y. Lisans Tezi)
5. *Şiir ve Şâir -Niyâzî ve Fâik Efendi'den Dizeler-* Ankara 2024.
6. *Hilye-i Hâkânî*, Hazırlayanlar: Münir Atalar, Dr. M. Naim Naimi.

e-mail: atalarmunir@gmail.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ-----	7
ÖN SÖZ-I-----	8
ÖN SÖZ-II-----	11

GÂZİ OSMAN PAŞA'YA KADAR TÜRK TARİHİNDE GAZÂ VE GÂZİ KAVRAMLARI-----	14
GENEL ÇİZGİLERLE GÂZİ OSMAN PAŞA-----	18
GÂZİ OSMAN PAŞA'NIN HAYATI VE ÇALIŞMALARI (ÖZET) (Ailesi, Doğumu, Öğrenim Hayatı)-----	21
KENDİ KALEMİNDEN GÂZİ OSMAN PAŞA'NIN ÖZ GEÇMİŞİ-----	33
AHMET MİTHAT'IN KALEMİNDEN OSMAN PAŞA VE SAVAŞ-----	41
GÂZİ OSMAN PAŞA AİLESİNDEN İNSAN MANZARALARI -	55
TUNA NEHRİ AKMAM DİYOR-----	59
KUTSAL DENEN SAVAŞ-----	63
“93 HARBİ”NİN SİYASÎ SONUÇLARI ÜZERİNE BAZI TESBİTLER-----	69
CHARLES RYAN'IN PLEVNESİ-----	70

EKLER

GÂZİ AHMET MUHTAR PAŞA VE 1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI-----	71
GÂZİ OSMAN PAŞA-----	73

ŒİRLER

AKINCI TÜRKÜLERİ -----78

GÂZİ OSMAN PAŒA MARŒI -----79

TUNA MARŒI -----80

GÂZİ OSMAN PAŒA TÜRKÜSÜ -----80

HARİTALAR, KROKİLER VE RESİMLER ----- 81

OSMAN PAŒA'NIN SOYAĞACI ----- 84

SEÇİLMİŒ BİBLİYOGRAFYA ----- 85

SUNUŞ

Bu kitapçık 2000 yılında Gâzi Osman Paşa'nın ölümünün 100. Yıldönümü münasebetiyle düzenlenen "I. Uluslararası Gâzi Osman Paşa ve Dönemi (1833-1900) Sempozyumu" anısına, Tokat Belediyesi'nin isteği üzerine, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Münir Atalar tarafından hazırlanmış, derleme tarzında mütevazı bir çalışmadır.

Belediyemizden bu istek geldiğinde bölümümdeki tüm arkadaşlarımı topladım ve kendilerine durumu açıkladım. Özellikle de alan içi elemanlarımdan destek bekledim. Fakat hiç birinden olumlu yanıt alamayınca, hayretler içinde kaldım. Biraz can sıkıntısı ile biraz da sitem ile bu işi yalnız yapmaya kalkıştım ve yaptım. Bu yüzden de o zaman ki kitapçığımın kapağına ve sırtına adımlı koydurmamış sadece iç kapağına küçük mütevazı bir not ile âdeta ismimi gizlemiştim. İyi ki de yazmışım o zaman şimdi bu kitapçığımızın oluşmasına temel teşkil etti.

Bu yeni baskımıza, Sayın Dr. Rifat Uçarol'un yazısı eklendi. Ayrıca Orta Öğretim Öğrencilerimize destek amaçlı "Gençlerimiz İçin" başlığı altında ansiklopedik bir yazı, yeni bazı fotolar, bölge ve savaşın krokileri, Gâzi (Müşir) Osman Paşa'nın soy kütüğü şeması ve Mehmet Fuat Köprülü'nün bir şiiri eklenmiştir.

İyi niyetle çıktığımız bu yolda, Rabbimiz bize yardım etsin. Amin...

Prof. Dr. Mehmet Münir ATALAR

ÖN SÖZ - I¹

“93 Harbi” adıyla, tarihe büyük bir isim yaparak geçen, 1977-78 Türk-Rus Harbi sonucunda, Ruslar tarih boyunca bize karşı besledikleri menfur emellerine nâil olamadılar. Ancak bu harp, bizler için felâketlerle, ızdıraplarla dolu maddi manevi bir yıkım oldu.

Deli Petro Vasiyetnâmesi diye tarihe geçen bu kötü emelleri, Deli Petro’dan sonra gelen bütün Çar ve Çariçeler, rotasından saptırmayarak yürütmüşlerdir. Nitekim Katarina zamanında bu emeli gösteren bir karikatür hatırlanmaya değer. Bizzat Valiçevski’nin bildirdiğine göre, bu karikatürde imparatoriçe Katerina bir bacağı Vorşova’da bir bacağı da İstanbul üzerinde olduğu halde, fistaniyle bütün Avrupa’yı kaplamış bir halde görünmektedir.

Ruslar, Kırım harbi yenilgisinin intikamını da almak ve bu isteklerine erişmek için, ellerindeki bütün kuvvetlerini esirgmeden harcadılar. Bu sebepten Plevne muharebelerindeki kayıplar, muharebeye iştirak eden asker adedine oranla, en kanlı muharebelerden biri olarak tarihe geçmiştir. Benim yetki ve kudretimin çok üstünde olan bu kitabı yazmama başlıca sebep, Plevne kahramanlarımızın bütün dünyanın hayranlığını çeken o şanlı savunmalarında akıttıkları kanlarının kurumadığını göstermektedir. Şanlı olduğu kadar hazin olan o tarihten bu yana yüz yıl geçti. Bizler kaç kitapla bu tarihin karşısına çıkıyoruz? Merhum Turan Tan, Plevne’yi bir İngiliz Yüzbaşı’sından öğrendik

¹ Nail Uçar (Emekli Albay), Gâzi Osman Paşa ve Plevne, İstanbul, 1978. Ön Söz’den.

diye yakınmıştı. Plevne muharebelerine katılarak, kitapta sık sık ismi geçecek bu subay, anılarını 1911’de ikinci kez yayınlamıştır. Bir mutlu tesadüf eseri Nuret’in Artam bu kitabı dilimize çevirmiştir. Esas kitabın ön sözünde İngiliz Generali Sir D. P. Frene (Büyük Harbde Başkumandan, bu savunmamıza uzun uzun değinerek sözlerini bakınız nasıl bitiriyor:

“Bu kitabı dikkatle okuyup güzelce incelemelerini İngiliz ordusunda bulunan subaylara bütün kalbimle tavsiye ederim.”

On misli düşmanla dövüştüğümüz bu muharebelerde, Ruslar’ın Plevne için 400 cilt kitapları var. Ben işte bu ihmalimizden cesaret alarak bilhassa bu muharebelere iştirak etmiş olanların, anılarına daha fazla yer vererek. Plevne’yi yazdım. İleride görüleceği gibi, bütün bu anılar, kahramanlarının kendi isimlerini olan tabyalarından görüntülerdir. Mesela, en şiddetli çarpışmalara sahne olan “TALAT BEY TABYASI”nın savunmasını yapan Talât Bey, her iki tarafı görerek, kitabını yazmıştır. Bu anılara, o ızdıraplı günleri yaşayanların anılarını, göçleri, katliamları, yanık Rumeli türkülerini de kattım. Okunduğu zaman görüleceği gibi, bir avuç insan, tek tek birer burç gibi, o sırtlara dizilmişlerdi. Plevne, al bayrağımız altında, bir tek taşını bile vermiyor:

Artık müdafilerde erzak yok. Toplarda mermi, tüfeklerde fişek yok. Yaraları saracak sargı, yaraya sürececek ilâç yok. Yollar kapalı. Kulaklar tıkalı. Savunacak toprak ve tümseklerden başka şey yok. Yalnız siper önünde leşler var, düşman leşleri. Biri bin yapan hamleler var. Kahramanlık var, ölümü tam göze almak var.

Kitapta görüleceği gibi, harbin ilk çıkış sebeplerinden, harbin idaresindeki sürekli hatalar sonucu bu harbi kaybettik. Fakat yanlış ve kusurlara rağmen bu üç Plevne zaferinde, bir milletin çocuklarının, vatanseverlikten kuvvet aldıkları zaman, ne kadar yükselebileceklerini, müşterek tehlike önünde, üstün düşmana karşı bir Ordu gücünün, Başkumandan'ından erine kadar nasıl birlik içinde şahlanabileceğini, sevilen bir lider emrinde büyük bir kudret yaratabileceğini birlikleriyle yarışircasına, bu muharebelerde tekrar göstermişlerdir.

ÖN SÖZ - II²

Son dönem Osmanlı tarihinin birçok hususlarında olduğu gibi özellikle biyografi sahasındaki eksiklikler daha fazla göze çarpmaktadır. Esasında on dokuzuncu yüzyılın önemli şahsiyetlerinin gerek askerî, gerek siyasî ve gerekse ilmî yönlerinin ele alınarak doktora seviyesinde incelenmesi ve ortaya konulması gerekmektedir. Yapılacak olan bu tür çalışmaların aynı zamanda yakın zaman Türk tarihinin müphem bazı noktalarını da aydınlatacağı şüphesizdir. Yakınçağ anabilim dalında bu tür çalışmalar her ne kadar zaman zaman yapılmışsa da, yeterli derecede bir çalışmanın yapıldığı söylenemez. Mesela, Gâzi Ahmet Muhtar Paşa'nın askerî ve siyasî hayatları incelenmiş ve bu çalışmalar yakın tarihimize oldukça yeni bilgiler kazandırmıştır.³

Bu yönde yapılan çalışmaların bir yenisi de, ele almış olduğumuz Gâzi Osman Paşa'nın askeri ve siyasî hayatını incelemektedir.

Bilindiği gibi, Gâzi Osman Nuri Paşa denildiği zaman akla ilk gelen "Plevne Müdafaası"dır. Bu mühim şahsiyet âdeta bu müdafaa ile âbideleşmiş, ismine şiirler yazılmış, marşlar bestelenmiş, velhasıl bir Osmanlı Paşası'nın bütün hayatı bu müdafaa etrafında toplanmıştır. Hâlbuki Gâzi Osman Paşa'nın Plevne öncesi ve sonrası hayatı ve faaliyetleri, yaptığı hizmetler, dönemin siyâsî olayları karşısında aldığı tavırlar, bazı dev-

² Doç. Dr. Metin Hülâgü, *Gâzi Osman Paşa (1833-1900) (Asken ve Siyâsî Hayatı)*, İstanbul 1993, s. 15 vd.

³ Dr. Rifat Uçarol, *Gâzi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919) (Askeri ve Siyâsî Hayatı)*, Gözden geçirilmiş ikinci baskı.

let adamları ile olan ilişkileri, âilesi ve benzeri hususlar düşünülerek Osman Paşa'nın biyografisi ele alınmamıştır. İşte biz bu boşlukları göz önüne alarak bu mühim şahsiyetin askerî ve siyasî faaliyetlerini ele almayı uygun bulduk.

Aslında şimdiye kadar Gâzi Osman Paşa'nın hayatına dair birtakım çalışmalar yapılmışsa da bunlar o'nun askeri ve siyasî kimliğini tam olarak aksettirmemişlerdir. Bizim amacımız bu çalışmalarını da göz önüne alarak yabancı, yerli vesika ve eserlerin ışığı altında konuyu tekrar değerlendirip ortaya koymaktır.

Çalışmamızı bu ana hedefin ışığı altında *beş* bölüm üzerinde tertip ederek incelemeyi uygun gördük.

Birinci bölümde Osman Paşa'nın âilesi, doğumu, öğrenim hayatı, ilk görev ve terfileri incelenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı-Sırp Savaşı ile 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osman Paşa'nın faaliyetleri ve Plevne Müdafası çalışmamızın *ikinci* ve en geniş bölümünü teşkil etmiştir.

Üçüncü bölüm, Osman Paşa'nın İstanbul'a dönüşü, oradaki vazifeleri, aldığı maaş ve nişanlarına ayrılmıştır.

Dördüncü bölümde, 1897 Osmanlı-Yunan muharebesi ve Gâzi Osman Paşa'nın müfettiş olarak görevlendirilmesi hususları açıklanmaya çalışılmış, ayrıca bu bölümde, İngiliz arşiv belge ve eserlerinin bolca kullanılması ve yakın tarihimizin bilinmeyen veya çok az bilinen bazı noktaları ile Tunuslu Hayreddin Paşa ile aralarında geçen siyasî mücadele vuzuha kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın *son* bölümünü teşkil eden *beşinci* bölümde ise Gâzi Osman Paşa'nın eşi, çocukları, vefatı ve defin merasimi ele alınmış ve Osman Paşa'nın vasiyeti ile çalışmamız son bulmuştur.

Gâzi Osman Paşa ve Siyasi Faaliyetleri

Gâzi Osman Paşa'nın hayatı ele alınırken üzerinde durulmayan veya durulsa bile yeterince bilgi sunulmayan konulardan birisi onun siyasi alandaki faaliyetleri olmuştur. Gerek Gâzi Osman Paşa'nın hayatı ve gerekse dönemi Osmanlı siyasi gelişmelerinin tam manasıyla aydınlığa kavuşmasına yardımcı olması bakımından bu noktanın aydınlığa kavuşturulması gerektiği inkar edilemez.

“Gâzi Osman Paşa ve Siyasi Faaliyetleri” başlıklı tebliğimizde incelemeyi düşündüğümüz konu başlıklarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Genel olarak Gâzi Osman Paşa'nın siyasi düşüncesi
2. Gâzi Osman Paşa'nın saraydaki durumu ve nüfuzu
3. Gâzi Osman Paşa'nın genel olarak ulema sınıfı ile olan münasebetleri
4. Gâzi Osman Paşa'nın idari ıslahatlar karşısındaki tutum ve görüşleri ve bunun değişik alanlardaki yansımaları
5. Gâzi Osman Paşa'nın Tunuslu Hayreddin Paşa ile siyasi mücadelesi ve neticesi
6. Gâzi Osman Paşa hakkındaki bazı itham ve söylentiler
7. Gâzi Osman Paşa hakkında A. Henry Layard ve II. Abdülhamid'in kanaati

GÂZİ OSMAN PAŞA'YA KADAR TÜRK TARİHİNDE GAZÂ VE GÂZİ KAVRAMLARI⁴

Gaza ve gâzi Arapça asıllı iki kavram olup, Türklerin İslamlaşma süreci içerisinde dilimize, dolayısıyla da kültürümüze nüfuz etmiştir.

Eski sözlüklerde, dar anlamda “düşmanla savaşma” şeklinde tarif edilen gazâ kelimesinin Anadolu’da nasıl yayıldığı ve ne zamandan itibaren “kahramanlık” anlamına gelen *aplık* kavramının müteradifi olarak kullanılmaya başladığı hususları tam olarak bilinmemektedir. Bununla beraber XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başlarında Anadolu uç boylarında yaşanan çatışmalarda, Türkmen beylikleri ve derviş toplulukları arasında *gazâ* kelimesinin hem motivasyon hem de meşruiyet unsuru olarak kullanıldığı, ayrıca kelimenin İslamiyet’i yaymak, müslümanların yönetimindeki toprakları veya nüfuz alanını genişletmek gibi gayretler uğrunda akınlara katılmak ve cengetmek anlamını kazandığı görülmektedir. Bir yoruma göre özellikle Kuzeybatı Anadolu’da gazâ anlayışının canlanmasında, 1299’da Altın Ordu Devleti’nde yaşanan değişiklikler dolayısıyla İslam ülkesi olmaktan çıkan Tuna yörelerinden aşiret ve ailelerin Marmara’nın güneyine doğru göçmenlerinin önemli katkısı olmuştur.

Gazâ ruhunun Osmanlı Devleti’nin kuruluş ve yükselişinde oynadığı rol konusu, XX. yüzyıl tarihçileri arasında ciddi tartışmalar husule getirmiştir. Paul Wittek, 1938’de neşrettiği eserinde, Osmanlıların yük-

⁴ Prof. Dr. Mehmet Özdemir, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi.

selişinin temelinde *cihad* ile özdeşleştirdiği ve “holy war” (kutsal savaş) şeklinde tercüme ettiği **gazâ** ruhu ve anlayışının yattığı tezini işlemiş, buna mukabil Fuat Köprülü, Osmanlı’nın yükselişini sadece bu hususa bağlamanın yanlış olduğunu belirterek, **gazâ** anlayışı ile birlikte demografik faktörlerin ve sosyolojik yapılarında dikkate alınması gerektiğini ayrıntılı bir biçimde ortaya koymuştur. **Gazâ** kavramının Osmanlı Beyliği için, Wittek’in iddia ettiği gibi neredeyse yegâne varoluş sebebi ve savaşçılar için tek motivasyon unsuru olduğu söylenemese de, beyliğin futühat yoluyla büyümesindeki önemli faktörlerden birini teşkil ettiği kesindir.

Gazâ kelimesinin bilhassa Anadolu Türk kültüründe, ağırlık olarak “din uğrunda cenge çıkmak veya cengetmek” şeklinde algılandığı doğru olmakla beraber, bütün gazâların tamamıyla bu mana çerçevesinde yapıldığını söylemek aşın bir iddia olur. Zira siyasi ihtirasların ve ganimet hırsının Anadolu ve Rumeli gâzi zümreleri arasında da bulunduğunu, dolayısıyla teşvik edici bir faktör olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir.

Anadolu Türk kültüründe **gaza**’ya verilen önem, bu konu ile alakalı çok sayıda eserin kaleme alınmasına neden olmuştur. Bu bağlamda bir taraftan **Gâzilik Tarikası** başlığı altında, **gazâ ve gâzilik**, en helal kazanç yollarından biri olarak takdim edilirken, diğer taraftan özellikle Osmanlılar döneminde Hristiyan devletlere karşı yapılan savaşları anlatan **gazâvânâme** gibi adlarla anılan yüzlerce eser telif edilmiştir.

Gazâ kelimesinden türemiş olan **gâzi** kelimesi ise, özellikle Türkler tarafından din uğrunda savaşanlar

için, **mücahid** kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Kaynağını esas itibarıyla Kur'an ve hadislerden alan bu kavram, İslamiyet'in Türler arasında yayılmasından itibaren **şehid** kavramı ile birlikte neferden hükümdara kadar her savaşa katılanın almak istediği bir şeref unvanı olmuştur. Sözgelimi Anadolu gâzilerinin manevi önderi olarak kabul edilen Seyyid Battal'ın adı Türk kültüründe bu unvanla birleşerek Seyyid Battal **Gâzi** yahut Battal **Gâzi** olarak anılmıştır. Selçuklu hanedanına adını veren Selçuk b. Dukak, gayr-i müslim Türklere karşı gerçekleştirdiği gazâlardan dolayı *el-Melikü'l-Gâzi* unvanını almıştır. Anadolu'nun fethinde etkili rol oynayan Emir Danişmend, Emir Mengüçük ve I. Süleyman Şah **gâzi** unvanıyla birlikte anılırlar.

Bazı kaynaklarda unvan olarak geçen **alp** kelimesi **gâzi** kavramının Türkçe karşılığı olarak kabul edilebilir. Türlerin İslam'a girmesinden sonra bazen **alp gâzi** biçiminde söylenen bu kelime, tasavvuf cereyanlarının tesiriyle **alp eren** şeklinde de söylenmiştir.

Öte taraftan bilhassa XIV. yüzyılda fütüvvet teşkilatının seyfi kolunu teşkil eden Türk mücahidlerin "Anadolu Gâzileri" anlamında **gâziyân-ı Rûm** olarak bildikleri ve bunların şehirlerden ziyade uç boylarına yerleşerek din uğrunda cihad faaliyetleriyle meşgul oldukları bilinmektedir.

Osmanlılarda bütün askerlere **guzât-ı İslam** (İslam'ın gâzileri/ mücahidleri) denilerek gâzilik geleneği yüzyıllarca devam ettirilmiştir. Söz gelimi Bektaşî tarikatıyla manevi ilgisinden dolayı yeniçerilere **gâziyân-ı Hacı Bektaş-ı Veli** denirdi.

Osmanlı kaynaklarında, Osmanlı sultanlarının birçoğu için gâzi unvanının kullanılmış olduğu bilinen bir

husustur. Kuruluş dönemi padişahlarından Osman, Orhan, Ertuğrul ve Murad Hüdavendigâr hemen daima gâzi unvanıyla birlikte zikredilmişlerdir. Peçuylu İbrahim'in Tarih'inde Kanuni bu unvanla geçer. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu padişahların gâzaya çıkıp başarı kazanmış olmalarından dolayı gâzi unvanıyla anılmış olmalarıdır. Fakat bilahare, sefere çıkmasalar da dönemlerinde kazanılan zaferler nedeniyle bu unvanla anılan padişahlar olmuştur. Söz gelimi I. Abdulhamid ve II. Abdulhamid, şeyhülislam fetvasıyla **gâzi** unvanını almışlardır.

Padişahların yanında zafer kazanan komutanlara da **gazâ çelengi** takılmakta ve **gâzi** unvanı verilmekteydi. II. Abdulhamid döneminde Doksan üç Harbi'ndeki üstün başarılarından ötürü iki isim bu şekilde şereflendirileceklerdir. Bunlardan biri, Doğu cephesi kumandanı Ahmed Muhtar Paşa, bir diğeri ise özelde Tokat'ın genel de ise Türk tarihinin medarı iftiharlarından biri olan Plevne müdafii Osman Paşa'dır.